

علل افزایش جمعیت جویای کار

نقدی بر پرونده «عواقب پیوستن دهه هفتادی‌ها به جمعیت فعال»

کار آن هم به دلیل آنکه دنبال تحصیل بوده‌اند و اینکه نسل بعدی این گونه نیستند توجیه کرد. در ارتباط با افزایش متقاضیان کار دلایل چندی را می‌توان برشمرد:

- حضور همزمان دهه شصتی‌ها و هفتادی‌ها در بازار کار به دلیل ورود با تاخیر دهه شصتی‌ها
- درک نسل جدید از اینکه انگار در اقتصاد ایران ارتباط وثیقی بین مدرک تحصیلی و فرصت شغلی وجود ندارد!
- عدم اعمال سیاست‌های اشتغال مناسب در دولت‌های نهم و دهم و تراکم متقاضیان کار در مقطع کنونی
- ضعف عمومی شرایط اقتصادی و کاهش قدرت خرید مردم (این موضوع مهم‌ترین نکته است؛ به طوری که برای پوشش هزینه‌های خانوار همسر و سایر اعضای خانوار به فکر کار و کسب درآمد افتاده‌اند، در حالی که شاید پیش از این تا این حد احساس نیاز به شاغل بودن نداشته‌اند).
- بازگشت به بازار کار بازنشستگان (نکته قبلی بازگشت به بازار کار توسط بازنشستگان را نیز توجیه می‌کند. به‌خصوص آنکه تجربیات

شدید جمعیت فعال (شاغل و جویای کار) روبه‌رو هستیم. اگر چه این تحلیل تا حد زیادی درست می‌نماید اما باید به دو سوال مهم پاسخ داد. اول اینکه چرا فقط جمعیت فعال را در نظر می‌گیریم و چرا توجه خود را به کل جمعیت در سن کار معطوف نمی‌کنیم؟ در اقتصاد ایران جمعیت غیرفعال همواره بیشتر از جمعیت فعال بوده‌اند. همین همواره موجب شده نرخ مشارکت در حد مطلوبی نباشد. دوم اینکه چرا افرادی که جویای کار نبوده‌اند اکنون جویای کار شده‌اند؟

به نظر نمی‌رسد افزایش شدید افراد متمایل به کار کردن را تنها بتوان با حضور با تاخیر دهه شصتی‌ها به بازار

بی‌شک تحلیل‌های استراتژیک در حوزه جمعیت و اشتغال از مهم‌ترین تحلیل‌های اقتصادی و اجتماعی است و عدم توجه به آن می‌تواند عارضه‌های شدیدی در اقتصاد و جامعه ایجاد کند، و اساساً هر برنامه اقتصادی و توسعه‌ای بدون توجه به این مهم عقیم خواهد بود. آخرین نتایج آماری نشان می‌دهد جمعیت غیرفعال رشد هفت میلیون نفری تا سال ۱۳۹۳ داشته و اکنون تعداد آنها در سال ۱۳۹۵ به حدود ۳۹ میلیون نفر رسیده است و بسیاری از آنها مجدداً جویای کار شده و به جمعیت فعال اضافه خواهند شد. انفجار جمعیت جویای کار در سال‌های اخیر که عملاً با حضور خود نرخ بیکاری را به شدت افزایش داده‌اند در کنار رشد اندک فرصت‌های شغلی در ۱۵ سال گذشته به اهمیت توجه به اشتغال می‌افزاید. به‌علاوه بیش از ۲۵ درصد جوانان (۱۵ تا ۲۹ سال) بیکارند و جویای کار. در تحلیل‌های ساختار جمعیت و اشتغال در ایران معمولاً گفته می‌شود که متولدین دهه ۶۰ تقاضای کار خود را به امید افزایش شانس پیدا کردن کار با ادامه تحصیل به عقب انداخته‌اند و دهه هفتادی‌ها اما تمایل به حضور فوری در بازار کار دارند. به همین جهت با افزایش

آینده‌نگری به جای حمایت کوتاه‌مدت

نقدی بر پرونده «ارزیابی کارآمدی یارانه‌های بخش کشاورزی»

کوتاه‌مدت در این باب از اقتصاد است که می‌تواند نقشی کلیدی در تولید ناخالص داخلی در کشور داشته باشد. در واقع صرف هزینه‌هایی ۳۰ میلیارد تومانی در حوزه‌ای که به نظرم حتی اگر محصول پراهمیت‌تر از پر تقاضا یا گوجه‌فرنگی باشد، باز هم نمی‌تواند کشاورزی و اقتصاد را به مسیر درست و در جایگاهی جهانی به پیش ببرد. در عوض، صرف این گونه هزینه‌ها در آموزش و توسعه منابع انسانی بخش کشاورزی و سرمایه‌گذاری در آن، بدون شک تأثیر خود را در بلندمدت خواهد گذاشت. ریشه و علل این اقدامات، مقوله تفکر کوتاه‌مدت و عدم توجه به آینده و آینده‌شناسی است. دولت نمی‌تواند با تکیه به این توجیه که اولویت‌های من در توجه به این نوع حمایت‌ها، مسأله امنیت غذایی است که به عنوان راهبردی اساسی در برنامه‌ریزی‌های کلان است، این دست از تصمیم‌گیری‌ها را در بخش کشاورزی داشته باشد. موضوع دیگر که به نظر می‌رسد از اهمیت بالایی برخوردار باشد مسأله مدیریت ریسک است. درست است که دست‌اندر کاران و تصمیم‌گیرندگان کلان در کشاورزی کشور، برای جلوگیری از خطرات و کاهش آنها، این گونه تصمیم‌گیری‌ها را انجام می‌دهند اما اینها بخشی از آن تفکر کوتاه‌مدت و سطحی‌اندیشی در اقتصاد کشاورزی به شمار می‌آید. اینکه بخواهیم در این زمینه به موضوع بیمه برداریم باز هم تصمیم‌گیری‌های مقابله‌ای و آنی و کوتاه‌مدت است. هر چند که خود مقوله بیمه، یک استراتژی بلندمدت و آینده‌نگرانه به موضوع کشاورزی است اما آنجا که در مقام مقایسه با اولویت‌هایی نظیر سرمایه‌گذاری در آموزش و ترویج نهادینه پردازش به کشاورزی به

وجود این مراکز آموزشی آکادمیک و علمی نتوانسته است بخش مورد نیاز و اساسی در کشاورزی را سامان‌دهی کند. امروز به اصلاح ساختاری در نگرش و توجه به کشاورزی نیاز داریم. هر زمان به این نقطه رسیدیم که کشاورزی عامل اساسی رشد و نمو اقتصادی کشور است، می‌توانیم در این زمینه تصمیم‌گیری و اولویت‌ها را در حمایت‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها تعریف و مشخص کنیم. هنوز این تفکر و نگرش در تصمیم‌گیری‌های کلان دیده نمی‌شود. در نتیجه کشاورزی به جای ایفای نقش اول، به نقش‌های سیاه لشکری در اقتصاد بدل می‌شود، نه حتی نقش مکمل. سوال اینجاست که چند درصد از آن کارشناسان و فارغ‌التحصیلان کشاورزی جذب بازاری می‌شوند که در آن دغدغه اصلی کشاورزی و توسعه اقتصادی آن است؟ نتیجه و بازخورد آن حلقه مفقوده در بخش کشاورزی، یعنی آموزش، تصمیم‌گیری‌های آنی و

مجید نورالفلقزاده
کارشناس ارشد توسعه اقتصادی

هر چند معتقد می‌توانم از مسیر توسعه در بخش کشاورزی، به توسعه در اقتصاد ملی دست پیدا کرد اما وقتی رفتاریهایی مانند اختصاص یارانه برای پرتقال‌های دورریز را از دولت در باب حمایت از کشاورزی مشاهده می‌کنیم باید بگویم در مسیری خاص قرار گرفته‌ایم. اگر بخواهیم کلان و با در نظر گرفتن آینده‌نگری به موضوع حمایت دولت از طریق حمایت‌های یارانه‌ای در کشاورزی بنگریم، نمی‌توان گفت دولت در اندیشه تحولات زیرساختی در بخش کشاورزی است. در این حمایت‌ها بی‌رویی از جنس عدم توجه به خدمات حمایتی عمومی قابل مشاهده است؛ حمایت‌هایی که صرفاً بخش تولیدکننده یا در حالت خوب آن، مصرف‌کننده نقش دارد، شاید نمی‌تواند نگاه کلان به توسعه کشاورزی را تداعی کند. برعکس آن، توجه به مبانی توسعه کشاورزی یعنی، سرمایه‌گذاری زیربنایی در آب، خاک، بازار، حمل‌ونقل، تحقیق، آموزش و ترویج کشاورزی، بهداشت و سلامت مواد غذایی، بدون شک مسیر مدیریت در اقتصاد کشاورزی کشور را تغییر خواهد داد و آن را در جایگاهی مطلوب قرار خواهد داد. امروز هیچ نشانی از توسعه آموزش در کشاورزی به عنوان شاخص در جهت توسعه نیروی انسانی در این بخش به‌رغم وجود دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی آکادمیک قابل مشاهده نیست.

محمدسعید ایزدی
معاون وزیر راه و شهرسازی

گام‌هایی به سوی افزایش تاب‌آوری

نگاهی دیگر به «تاب‌آوری شهرها»

■ تجزیه و تحلیل محیط منطقه و عوامل
■ ارزیابی.

گام سوم: تهیه یک برنامه عملیاتی برای شهر ایمن و تاب‌آور خواهد بود که در آن تعریف دیدگاه، اهداف، اقدامات اصلی، برنامه‌ها و پروژه‌ها، و همچنین نهادینه‌سازی و پشتیبانی از برنامه کاهش خطرپذیری بلایا صورت می‌پذیرد.

گام چهارم: پیاده‌سازی برنامه‌هاست که اقداماتی چون تجهیز منابع، تضمین مشارکت و تملک گسترده را شامل می‌شود.

گام پنجم: به پایش، پیگیری و ارزیابی برنامه و نشر و تبلیغ آن اختصاص می‌یابد.

تاب‌آوری شهری رویکردی است که باید به صورت فرآیندی و پیوسته در مسیر حیات شهر جریان داشته باشد و مدیریت شهری یکی از نهادهایی است که در ایجاد یا تقویت این فرآیند و پیوستگی و تداوم آن در زندگی شهر نقش و مسوولیت‌های جدی بر عهده دارد. گام‌های فوق به روشنی نقش و مسوولیت مدیریت شهری را در فرآیند تاب‌آوری شهر مشخص می‌کنند. مدیریت شهری از طریق شناسایی، سنجش، و توسعه ظرفیت‌های محلی و استفاده از مشارکت گروه‌های اجتماعی ذی‌نفع چون ساکنان بومی، کودکان، سالمندان، معلولان و... در این زمینه عمل می‌کند. در این مسیر به کارگیری تساوی حقوق شهروندان زن و مرد، ارائه تعریف شفاف از مسوولیت‌ها و اقدامات واقعی و تأثیرگذار و نهایتاً افزایش آگاهی و ایجاد حس تعلق مشترک نسبت به برنامه تاب‌آوری در همه گروه‌های دخیل ضروری خواهد بود. بر این مبنای، تاب‌آوری شهری به معنای توانایی یک جامعه در همزیستی، تطابق و مدیریت خطر بلایا از طریق رویکرد مثبت‌گرا، مشارکتی و یکپارچه است. از سال ۲۰۱۰ نهضت شهرهای تاب‌آور در جهان آغاز شده است تا گام‌های موثری برای ارتقای تاب‌آوری شهرها برداشته شود و در حال حاضر ۲۵۰۰ شهر عضو این نهضت هستند. آخرین اصول مورد توجه در نهضت شهرهای تاب‌آوری ساماندهی و یکپارچگی مدیریت شهری و توجه حاکمیتی به تاب‌آوری شهرها، ارزیابی خطرات و شناسایی مخاطرات و استفاده از ظرفیت‌های مالی و ایجاد درآمدهای پایدار برای افزایش تاب‌آوری شهری است. اصلی‌ترین مبحث در تاب‌آوری شهرها بحث پیشگیری است. مدیریت تاب‌آوری شهری در هر شهر، تعریف خاص خود را می‌طلبد که بر پایه شناخت عمیق از ویژگی‌های ذاتی و طبیعی شهر به دست می‌آید. در این تعریف همچنین شناخت ویژگی‌های زیست در پهنه‌های مختلف شهری و محلات به صورت مجزا لازم است که بر اساس هر یک از گونه‌های بافت شهری سیاست‌های مشخص مدیریت شهری در زمینه تاب‌آوری تبیین و مشخص می‌شوند.

پاسخ به این پرسش که علت پایین بودن تاب‌آوری شهرهای ایران چیست و چگونه می‌توان این خلأ را پوشش داد، قطعاً نیازمند مطالعه و بررسی در مقیاس گسترده و با درک گوناگونی شهرها در ایران است. لکن آنچه در این زمینه به وضوح مشهود است نبود فهم و دانش درست در همه سطوح مواجهه با موضوع است. در ایران مساله تاب‌آوری غالباً در مفهوم مقابله با بحران‌های ناگهانی و مقاوم‌سازی کالبدی مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین یکی از مهم‌ترین اولویت‌ها در این زمینه تغییر رویکردهای مفهومی در همه سطوح سیاست‌گذاری، مدیریت شهری، حرفه‌ای، دانشگاهی و نهایتاً مردم به عنوان اصلی‌ترین مخاطبان است. ■

ایران یکی از ۱۰ کشور بلاخیز دنیاست. از ۴۱ نوع بلای طبیعی شناخته‌شده در جهان ۳۱ نوع آن در ایران مشاهده شده است. به استناد اسناد منتشره ایران از نظر وقوع حوادث طبیعی در مقام ششم جهان قرار دارد. بر اساس آمارهای ارائه‌شده از سوی سازمان هلال احمر ۹۰ درصد جمعیت کشور در معرض خطرات ناشی از حوادث طبیعی است و هفت درصد درآمد ناخالص ملی کشور در بخش بلایا هزینه می‌شود که این مقدار بدون احتساب هزینه‌های پنهان این حوادث است. در محله‌ها و محدوده‌های ناکارآمد شهری به دلایل متعددی چون شرایط خاص سکونت‌گزینی سکونتگاه‌ها (سکونت شش میلیون نفر در پهنه لزه‌خیزی بالا و خیلی بالا در ۴۱ شهر جمعیت بالای ۲۰۰۰ نفر)، ضعف مقاومت و تاب‌آوری کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی، وضعیت نامناسب شبکه‌های دسترسی و خدمات، تراکم بالای جمعیت، وقوع حوادث طبیعی تهدیدی جدی و اساسی برای وقوع فاجعه انسانی خواهند بود.

بر این اساس سیاست ارتقای تاب‌آوری شهری به عنوان یکی از اهداف اصلی بازآفرینی شهری پایدار مطرح است. بازآفرینی شهری در مسیر حل مسائل شهر در یک رویکرد کل‌نگر و جامع قائل به تاب‌آوری شهری به معنای توانایی تطابق‌پذیری ساختاری، فرهنگی، اقتصادی در برابر تغییرات ناگهانی یا تدریجی است. تاب‌آوری شهری به عنوان یکی از ابعاد کلیدی توسعه پایدار، در معنای «قابلیت شهر در آمادگی، پاسخگویی و سلامت عمومی، اقتصاد و امنیت» تعریف شده است. یک جامعه برخوردار از تاب‌آوری، توانایی پاسخگویی در برابر تغییرات به شیوه‌هایی موثر و مثبت را دارد به گونه‌ای که به‌رغم تغییر، عملکردهای اصلی و انسجام اجتماعی خود را از دست نمی‌دهد.

برای تاب‌آوری‌سازی شهرها در برابر بلایا اصول ده‌گانه‌ای در نظر گرفته شده است: برقرارسازی نظم و هماهنگی برای درک خطرپذیری بلایا، اختصاص بودجه برای کاهش خطرپذیری بلایا، نگهداری به‌روز داده‌ها و تهیه ارزیابی‌های خطرپذیری، حفظ زیرساخت‌های حیاتی برای کاهش خطرپذیری، ارزیابی ایمنی همه مدارس و تاسیسات درمانی، کاربرد و اجرای مقررات ساختمانی واقع‌بینانه و اصول برنامه‌ریزی کاربری اراضی مطابق خطرپذیری احتمالی، حصول اطمینان از تنظیم برنامه‌های درسی و آموزشی، حفاظت از زیست‌بوم‌ها و سیر (بافر)های طبیعی، سیستم‌های هشداردهنده سریع و مدیریت سوانح، قرار گرفتن نیازهای آسیب‌دیدگان در محور عملیات.

در این راستا، به منظور تدوین برنامه‌های شهری برای تحقق تاب‌آوری در شهرها باید گام‌هایی طی شوند.

گام نخست: سازماندهی و آماده‌سازی برای به کارگیری اصول تاب‌آوری

است شامل:

- آماده‌سازی کارهای نهادین و افزایش آگاهی
- گردآوردن عاملان
- تدوین فرآیند مشارکتی
- برنامه‌ریزی
- اجرای فرآیند.

گام دوم: تشخیص و ارزیابی خطرپذیری شهر است که عبارت است از:

- آشنایی با خطرپذیری شهر
- ارزیابی خطرپذیری

خوبی دارند و در بسیاری موارد در رقابت با جوانان پیروز می‌شوند. استخدام گسترده بازنشستگان بانک‌ها و موسسات بیمه دولتی از سوی بانک‌های خصوصی مثال خوبی است. ■ ورود به شغل دوم توسط بسیاری از شاغلان که عرضه نیروی کار را افزایش می‌دهد.

لازم است به بحث فوق دو نکته نیز بیفزاییم. اول اینکه متقاضیان تحصیل کرده انتظار بیشتری از نظر شغل و درآمد دارند. آنها به این امید به دنبال تحصیل رفته و اکنون به بازار کار آمده‌اند. دوم اینکه با توجه به شرایط اقتصادی کشور معلوم نیست شغلی در حد انتظار خود بیابند و لذا کار به رقابت در طبقات شغلی پست‌تر و پایین‌تر کشیده می‌شود و متعاقباً شاهد کاهش دستمزدهای واقعی در آن طبقه خواهیم بود. نکته‌ای که آدم اسمیت سال‌ها پیش در کتاب ثروت ملل به آن اشاره کرده است. ■

عنوان زمینه‌ای برای اشتغال و توسعه اقتصاد روستایی و بعد از آن اقتصاد ملی می‌رسد، از اهمیت آن کاسته می‌شود. بدون شک حمایت‌های کشاورزی در جهت کاهش فقر، تامین امنیت غذایی، افزایش درآمد تولیدکننده و پایداری تولید است اما طراحی و نوع این حمایت را در کشوری همچون ایران با توجه به ظرفیت‌ها و مزیت‌های متنوعش در کشاورزی، باید از نو ساخت و استراتژی دیگری را طراحی کرد؛ استراتژی که در آن مقوله‌های رشد پایدار با تکیه بر فناوری نوین در بخش کشاورزی از راه آموزش کارا و موثر به کشاورزان و نهادینه کردن عملیات توسعه و اصلاح زیرساخت‌ها میسر خواهد بود. تنها در این صورت است که می‌توان ارزش افزوده بخش کشاورزی را با در نظر گرفتن متغیرهایی همچون آموزش و توسعه نیروی انسانی بخش کشاورزی، نگاه کلان‌نگر و آینده‌محوری به کشاورزی و تمرکز و توجه به رشد و توسعه آن در جهت اقتصادی کردن عملیات و حمایت‌ها از بخش کشاورزی، رشد داد و می‌توان در زمره اقتصادهای نوظهوری قرار گرفت که در آنها کشاورزی سهمی عمده در تولید ناخالص داخلی دارد. ■